

Til lovforslag nr. L 113. Betænkning afgivet af Uddannelsesudvalget den 9. maj 1990

Betænkning

over

Forslag til lov om grundlæggende social- og sundhedsuddannelser inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet m.v.

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til undervisnings- og forskningsministeren, som denne har besvaret skriftligt. 2 af udvalgets spørgsmål og ministerens besvarelse heraf er optrykt som bilag til betænkningen.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra:

Dansk Handicap Forbund,
Dansk Socialrådgiverforening,
Dansk Sygeplejeråd,
Det af Folketinget i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, nedsatte tilsyn,
Diakonhøjskolen,
Foreningen af Husholdnings- og Håndarbejdsskoler,
Pårørendegruppe under Sindslidendes Vel,
Rørbæk Centret og
Skolerne for Beskæftigelsesvejledere, Bestyrelsen for Undervisningsrådet.

På baggrund af henvendelsen fra det af Folketinget i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, nedsatte tilsyn skal udvalget henstille, at der ved etablering af overbygningsuddannelser tages hensyn til, at der sikres plejepersonalet på de lukkede psykiatriske afdelinger den fornødne psykiatriske uddannelse.

Der er af undervisnings- og forskningsministeren og af et mindretal stillet ændringsfor-

slag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *mindretal* (Det Konservative Folkeparti, Venstres, Fremskridtspartiets, Det Radikale Venstres og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren stillede ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Mindretallet mener, at der er et stort behov for denne reform af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser som ungdomsuddannelse med adgang for voksne og med adgangsveje til de videregående uddannelser, herunder til sygeplejerskeuddannelsen.

Lovforslaget lægger op til en imødekomme af kravet om en tidssvarende og fremtidsorienteret organisation af opgaveløsningen på dette brede arbejdsområde. Bistands-, pleje- og omsorgsfunktionerne udgør et stort beskæftigelsesområde, hvor udviklingen har medført ændrede krav til faggrupperne. Der er derfor brug for denne reform, der kan give de nyuddannede bedre forudsætninger for at varetage forskellige funktioner og styrke det tværfaglige

arbejde. Det vil også styrke det omstillingsarbejde, som foregår i den sociale sektor.

Mindretallet mener, at der er et påtrængende behov for fornyelse af både struktur og indhold i de grundlæggende uddannelser for at sikre viden, selvbestemmelse og valgfrihed samt en bedre ressourceudnyttelse.

Mindretallet finder samtidig, at der skal gennemføres en decentral styringsstruktur. Det lægger lovforslaget op til, men mindretallet finder, at det er en forudsætning for dette, at de demokratiske principper styrkes. Derfor har mindretallet stillet en række ændringsforslag, der giver eleverne, de studerende og lærerne indflydelse og medansvar for uddannelsesinstitutionernes drift, undervisning, pædagogiske linje og styring. I alle uddannelsesorganer vil vi styrke de demokratiske principper og dermed sikre decentraliseringen.

Fremtidens social- og sundhedsvæsen skal bygge på fleksibilitet og brugerindflydelse. Det kræver demokratisering af uddannelserne og en bred faglig uddannelse, der sikrer personlig udvikling og engagement.

Lovforslaget indeholder i § 35 en overgangsordning. Den retter sig kun mod de elever, der er i gang med en uddannelse på tidspunktet for lovens ikrafttræden. Mindretallet finder, at der er behov for en langt bredere overgangsordning, og det er blevet bekræftet gennem udvalgsarbejdet. Der skal være adgang til efteruddannelse i overgangsperioden for at sikre reformens målsætninger. Derfor vil mindretallet pege på behovet for en bred fortolkning af overgangsordningen, så alle nuværende faggrupper får mulighed for at tage del i gennemførelsen af denne uddannelsesreform.

Under udvalgsarbejdet har mindretallet fået en henvendelse fra Københavns Kommune, der peger på særlige problemer i forbindelse med overgangsordningen. Denne kommune har en særdeles stor lønudgift og problemer med at skaffe uddannede hjemmehjælpere i overgangsperioden. Mindretallet håber på en løsning af disse særlige problemer.

Mindretallet er tilfreds med indgangsåret som et alternativ til 10. klasse i folkeskolen. Ændringsforslagene til §§ 6 og 17 vil sikre de

unge på indgangsåret lige vilkår med eleverne i folkeskolens 10. klasse. Den brugerbetaling, lovforslaget lægger op til, vil stille eleverne dårligere end folkeskolens elever. Derfor bør eleverne sikres gratis undervisning og tilskud til befordring svarende til reglerne i folkeskolovens § 25.

Mindretallet går ud fra, at elever på indgangsåret indgår i en ordning, således at de er under stadig faglig vejledning i praktikperioden.

I øvrigt skal det påpeges, at der er behov for, at antallet af uddannede under den nye struktur indsættes dér, hvor der er brug for dem i omstillingsprocessen på social- og sundhedsområdet, indpasset i den generelle personaleindimensionering. Det vil give de ansatte en tryksgaranti, som mindretallet finder vigtig. En trykshedsaftale og en massiv efteruddannelsesindsats skal sikre mod personaleafskedigelser.

Under udvalgsarbejdet er der fra flere sider udtrykt bekymring for, at risikoen for kommunale besparelser kan spille ind på det antal elever, kommunerne vil være med til at uddanne. I den forbindelse ønsker mindretallet at udtale, at vi har tillid til kommunernes aktive indsats og opfyldelse af formålet beskrevet i betænkning 1180/1989. Denne indsats skal styrkes gennem etablering af uddannelses- og praktikpladser med rimelige økonomiske vilkår for dette arbejde.

Et tredje mindretal (Centrum-Demokraternes medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren under nr. 2, 9 og 10 stillede ændringsforslag og det af et mindretal under nr. 3 stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag

Af et *mindretal* (S og SF):

Til § 6

1) Paragraffen affattes således:

»§ 6. Amtsrådet yder tilskud til befordring for elever i indgangsåret i henhold til § 25 i lov om folkeskolen.«

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af et flertal (udvalget med undtagelse af S og SF):

Ny paragraf

2) Efter § 12 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. Til elever, der har behov for det, gives der specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Undervisnings- og forskningsministeren fastsætter nærmere regler herom.«

Til § 17

Af et mindretal (S og SF), tiltrådt af et mindretal (CD):

3) *Stk. 2* affattes således:

»*Stk. 2.* Amtsrådet stiller alle undervisningsmidler til rådighed for eleverne uden betaling.«

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af et mindretal (udvalget med undtagelse af S, SF og CD):

4) Paragraffen affattes således:

»§ 17. Undervisningen på offentlige skoler for de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet er vederlagsfri.

Stk. 2. De undervisningsmidler, der er nødvendige for undervisningen, skal af amtsrådet stilles til rådighed for eleverne uden betaling, jf. dog *stk. 3.*

Stk. 3. Undervisnings- og forskningsministeren kan bestemme, at eleverne i begrænset omfang selv anskaffer undervisningsmidler. Betaling for fotokopier til undervisningsbrug kan fastsættes som en gennemsnitsbetaling for skolens elever eller for grupper af elever på skolen.

Stk. 4. Undervisnings- og forskningsministeren kan delegere sin beføjelse efter *stk. 3* til vedkommende amtsråd eller til skolen efter amtsrådets bestemmelse.«

Af et mindretal (S og SF):

Til § 21

5) Efter *stk. 3* indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 4.* Der oprettes lærerråd og studerendes råd ved den enkelte skole. Undervisnings- og forskningsministeren fastsætter nærmere regler for lærerrådets og de studerendes råds funktion og kompetence.«

Til § 22

6) I *stk. 1* udgår 2. og 3. pkt., og i stedet indsættes:

»Uddannelsesrådet sammensættes således, at der er en ligelig repræsentation for de ansættende kommunale myndigheder, lokale arbejdstagerorganisationer og repræsentanter for skoleledere, lærere og elever.«

7) Efter *stk. 1* indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Uddannelsesrådet vælger selv sin formand.«

Stk. 2 bliver herefter *stk. 3.*

Til § 23

8) Efter *stk. 1* indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Uddannelsesrådet vælger selv sin formand.«

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af et flertal (udvalget med undtagelse af S og SF):

Ny paragraf

9) Efter § 37 indsættes som ny paragraf:

»§ 02. Amtsrådet indgår med virkning fra 1. januar 1991 driftsoverenskomst med selvejende institutioner, som ønsker at tilbyde undervisning i medfør af denne lov, og som pr. 1. januar 1990 tilbyder uddannelse til sygehjælper, beskæftigelsesvejleder eller plejehjemsassistent.

Stk. 2. Diakonhøjskolen i Århus indgår overenskomst med amtsrådet om at tilslutte sig lovens uddannelsessystem som led i sin diakonuddannelse enten sådan, at amtsrådet henviser elever til undervisning på Diakonhøjskolen, el-

ler sådan, at amtsrådet stiller praktikpladser efter denne lov til rådighed for diakonelever.

Stk. 3. Kan der ikke opnås enighed mellem amtsrådet og institutionen om vilkårene for driftssamarbejdet, afgøres spørgsmålet på grundlag af en udtalelse, som amtsrådet indhenter fra Rådet for Social- og Sundhedsuddannelserne.

Stk. 4. Ønsker amtsrådet en indgået overenskomst ændret eller opsagt til ophør, skal amtsrådet indhente en udtalelse fra Rådet for Social- og Sundhedsuddannelserne.«

Til § 38

10) Paragraffen affattes således:

»§ 38. § 2, *stk. 5* og 6, og § 13 i lov om sygeplejersker, jf. lovbekendtgørelse nr. 66 af 27. februar 1979, som ændret ved § 35 i lov nr. 217 af 23. april 1986, ophæves.«

Bemærkninger

Til nr. 1

Der ydes ikke løn på indgangsåret, der derfor bør sidestilles med almindelig skolegang i folkeskolens 10. klasse.

Til nr. 2

Den foreslåede bestemmelse om elevernes ret til specialundervisning efter behov svarer til elevernes ret efter f.eks. lov om erhvervsuddannelser § 29.

Til nr. 3

Der henvises til bemærkningerne til lovforslagets § 17, hvoraf det fremgår, at som udgangspunkt er undervisningsmidler, som er nødvendige for undervisningen, gratis for eleverne. Efter mindretallets opfattelse bør dette gælde alle undervisningsmidler, da unødvendige undervisningsmidler ikke bør indgå i undervisningen.

Til nr. 4

Af den foreslåede ændrede affattelse af § 17

fremgår det i stk. 3, at der med udgangspunkt i, at undervisningsmidlerne normalt skal være gratis for eleverne, kan træffes bestemmelse om, at eleverne i et begrænset omfang selv skal anskaffe undervisningsmidler. Dette gælder således ordbøger og lommeregner (hvor disse anvendes), papir og lignende til eget brug, herunder fotokopier, ligesom der er mulighed for, at eleverne i et vist omfang selv køber og dermed kommer til at eje lærebøger, der kan have varig værdi for de pågældende elever. Det forudsættes dog, at det offentlige afholder størsteparten af udgifterne til de undervisningsmidler, der er nødvendige for undervisningen.

Til nr. 5

Formålet med ændringsforslaget er at give de ansatte og elever/studerende øget indflydelse og ansvar.

Til nr. 6, 7 og 8

Formålet med ændringsforslaget er at gennemføre de demokratiske principper for social- og sundhedsuddannelserne på alle niveauer.

Til nr. 9

Den foreslåede overgangsbestemmelse i stk. 1 tilsigter at give de eksisterende selvejende institutioner inden for uddannelsesområdet sikkerhed for, at de kan indgå i det nye uddannelsessystem, hvis de ønsker det.

Bestemmelsen i stk. 4 skal medvirke til at sikre, at der ved ændring i eller opsigelse af driftsoverenskomst tages en fagligt forsvarlig beslutning uanset skolernes ejerforhold.

Der er alene tillagt Rådet for Social- og Sundhedsuddannelserne beføjelse til at udtale sig over for amtskommunen, og der er således ikke tale om nogen central styring.

Der er tale om følgende institutioner:

- Diakonissestiftelsen, som har en driftsoverenskomst med Frederiksberg Kommune vedrørende sin sygehjælper-skole;
- beskæftigelsesvejlederskolerne i København, Svendborg, Aalborg og Århus, som alle modtager 100 pct. driftstilskud fra Under-

visnings- og Forskningsministeriet i henhold til de årlige finanslove;

- Diakonhøjskolen i Århus, som til sin plejehjemsassistentskole modtager tilskud fra Kulturministeriet med hjemmel i lov om statsstøtte til visse private skoler og med godkendelse efter lov om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler; og
- Kolonien Filadelfia i Vestsjællands Amtskommune, som modtager et driftstilskud fra Undervisnings- og Forskningsministeriet til sin plejehjemsassistentskole.

I stedet for at indgå driftsoverenskomst med institutionerne kan amtsrådet, hvis institutionerne måtte ønske det, overtage dem med henblik på integration i det amtskommunale samordnede skolesystem. Dette forventes at blive tilfældet med de 4 beskæftigelsesvejlederskoler.

Efter stk. 2 er der mulighed for at indgå en særlig type overenskomst for Diakonhøjskolen i Århus. Kulturministeriet har hidtil givet tilskud efter lov om statsstøtte til visse private skoler til diakonuddannelsens plejelinje, som er godkendt efter lov om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler.

Denne ordning kan fortsætte i princippet uændret med tilskud fra Kulturministeriet til en integreret diakonuddannelse med en social- og sundhedslinje, hvis mål og indhold er godkendt efter denne lovs uddannelsessystem. Di-

akonhøjskolen og Århus Amtskommune er indstillet på at indgå overenskomst om, at amtskommunen stiller praktikpladser til rådighed for elever, der er optaget på Diakonhøjskolens social- og sundhedslinje, og giver eleverne løn i praktiktiden (andet alternativ i stk. 2).

I skoleperioder, hvor eleverne modtager elevstøtte efter højskoleloven, modtager eleverne ikke løn.

Bestemmelsen er formuleret som en valgmulighed, således at Diakonhøjskolen og Århus Amtskommune senere, hvis de måtte ønske det, kan vælge i stedet at indgå overenskomst om, at amtskommunen også overtager finansieringen af skoleundervisningen i den social- og sundhedsfaglige del af uddannelsen og dermed betaler eleverne løn både under skoleundervisning og praktikuddannelse på linje med de andre elever i lovens uddannelsessystem (første alternativ).

Diakonhøjskolens uddannelsesordning skal, for så vidt angår den del af uddannelsen, der er omfattet af lovens uddannelsessystem, under alle omstændigheder godkendes af fællesbestyrelsen.

Til nr. 10

I lov om sygeplejersker foreslås også § 2, stk. 5 og 6, ophævet som en konsekvens af Undervisnings- og Forskningsministeriets departementale struktur, der omfatter både ministeriets afdelinger og direktoratet.

Eva Møller (KF) fmd. Annelise Gotfredsen (KF) Merete Aarup (KF)

Inge Dahl-Sørensen (V) Else Winther Andersen (V) Pia Dahl (FP) Marianne Jelved (RV)

Jette Pors (CD) nfm. Lysholm Christensen (KRF) Jytte Andersen (S) Helle Degn (S)

Pernille Forchhammer (S) Anna-Marie Hansen (S) Frank Jensen (S) Lone Møller (S)

Age Frandsen (SF) Hanne Thanning Jacobsen (SF)

To af udvalgets spørgsmål til undervisnings- og forskningsministeren og dennes besvarelse heraf

Spørgsmål:

Vil ministeren uddybe, hvorledes de helt unge i praksis vil være sikret meritmuligheder mellem de grundlæggende erhvervsuddannelser og de grundlæggende uddannelser inden for social- og sundhedssektoren?

Svar:

Lovforslaget indfører et princip om meritoverførsel, dvs. at personer med særlige uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige forudsætninger fritages for dele af grunduddannelsen eller overbygningsuddannelsen (§ 12, stk. 3).

Adgangsvejene til uddannelserne er også baseret på et princip om godskrivning af relevante kvalifikationer.

Unge ansøgere, som har gennemført mindst 1 års anden uddannelse (end indgangsåret) eller har 1 års arbejdsmæssig erfaring efter folkeskolens 9. klasse, eller som har anden relevant erfaring, der modsvarer disse kvalifikationer, kan ansættes som elev på uddannelsen til social- og sundhedshjælper, jf. § 4. Der gives altså adgang for unge med mindst 1 års uddannelse og/eller arbejds erfaring på erhvervsuddannelsesområdet.

Tilsvarende fleksible adgangsveje gælder til overbygningsuddannelsen til social- og sundhedsassistent, jf. § 8 (relevante kvalifikationer baseret på enten uddannelse eller arbejds erfaring eller en kombination heraf af mindst 1 års varighed).

På erhvervsuddannelsesområdet bemyndiger lov nr. 211 af 5. april 1989 om erhvervsuddannelser § 13, stk. 2, undervisnings- og forskningsministeren til efter indstilling fra Erhvervsuddannelsesrådet at fastsætte regler, hvorefter personer med særlige uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige forudsætninger fritages for dele af en erhvervsuddannelse.

Denne bestemmelse vil kunne sikre kobling mellem uddannelserne og give unge med grundlæggende social- og sundhedsuddannelse merit for reelle kvalifikationer i en erhvervsuddannelse. Unge med indgangsåret bør (mindst) kunne få direkte adgang til alle erhvervsuddannelsers 2. skoleperiode, og såvel indgangsåret som niveau I-uddannelse bør kunne give merit inden for beslægtede erhvervsuddannelser.

Spørgsmål:

Ministeren bedes kommentere henvendelse fra § 71-Tilsynet (bilag 1) om, hvorvidt det personale, der skal indgå i behandlingsarbejdet på psykiatriområdet, vil have det fornødne praktiske kendskab efter uddannelsesforløbet i henhold til lovforslaget.

Ser ministeren nogle muligheder for at sikre specialistviden gennem uddannelsesoverbygning på praktikstedet?

Svar:

Perspektivudvalgets forslag til uddannelsesreform har bl.a. til formål at øge personalets fleksibilitet set i forhold til løsningen af de samlede bistands-, pleje- og omsorgsopgaver.

Erstatningen af 5 enkeltstående, delvis specialiserede uddannelser med 2 trinvis opbyggede grundlæggende generalistuddannelser bevirker, at ikke alle specifikke praktiske og teoretiske uddannelseselementer i de nuværende uddannelser genskabes i de ny uddannelser.

Efterhånden som uddannelsesreformen slår igennem, vil det være naturligt, at de ansvarlige myndigheder både på sygehusområdet og i den primære sundhedstjeneste tager personalesammensætningen op til revision. Derved kan det sikres, at det samlede personale har netop den kvalifikationsprofil, som er nødvendig til løsning af opgaverne f.eks. på den lukkede psyki-

atriske afdeling, i det distriktpsykiatriske tilbud eller på det gerontopsykiatriske plejehjem.

Med etableringen af den samlede uddannelsesreform med de indbyggede gode muligheder for opstigning i uddannelsessystemet er det mit håb, at social- og sundhedsuddannelserne bliver attraktive for unge af begge køn. Jeg tror, at en større andel af mænd i disse personalegrupper vil være til gavn netop inden for det psykiatriske område.

Reformforslaget består af generalistuddannelser på 3 niveauer og indeholder derfor ikke særlige specialiserende uddannelseselementer. Ønsker man en udbygget viden og erfaring inden for hele eller dele af bistands-, pleje- og omsorgsområdet, kan dette opnås ved enten at påbegynde uddannelse på et højere niveau i uddannelsessystemet eller ved at tilegne sig viden og erfaring ved længerevarende beskæftigelse inden for et enkelt arbejdsområde.